

Latviešu valodas
aģentūra

TEKSTS

Teksti ir visuresoši. Tie veido mūsu identitāti, māca mūs, ietekmē mūs. Prasme saprast, veidot un lietot tekstu dažādās dzīves situācijās tiek dēvēta par *tekstpratību*, kas ir nepieciešama ikviena cilvēka emocionālajai un intelektuālajai attīstībai, saskarsmei un komunikācijai ar citiem cilvēkiem. Šī lietpratība nav iedzimta, tā ir jā māca gan latviešu valodas mācību stundās, gan arī citu mācību priekšmetu stundās, tajās iekļaujot mērķtiecīgu darbu ar dažāda formāta un žanra tekstiem. Lai tas izdotos veiksmīgāk, svarīgi ir mācību procesā iekļaut arī tekstus, kas skolēniem šķiet interesanti un ir saistīti ar viņu pieredzi, interesēm un ieradumiem.

ATBALSTS LATVIEŠU
VALODAS MĀCĪŠANĀ

1. attēls. Bukletu tēmu loks

2. attēls. Pētījuma konceptuālais modelis

ANKETĒŠANA	Kvantitatīvā pieeja Skolotāju un skolēnu uzskati: kas, kā un kāpēc jā mācās, apgūstot latviešu valodu.
FOKUSGRUPU DISKUSIJAS	Metakognitīvā diskursa pieeja Skolotāju un skolēnu pieredzes stāsti par mācību procesu; refleksijas, kas veicina un kas kavē valodas apguvi.
STUNDU VĒROJUMI	Kontekstuālā pieeja Klases mācību vide, mācību procesa stiprās un vājās puses.

TEKSTS

Fokusgrupu diskusiju dati atklāj, ka skolotāji un skolēni ar prieku atceras mācību stundas, kurās izvēlētie teksti (videosižeti, filmas, dziesmas, jaunākās ziņas, mūsdienu literatūra) raisa sarunas par aktuāliem jautājumiem jauniešu dzīvē un sabiedrībā. Skolotāji secina, ka šādās stundās skolēnu motivācija strādāt ar gramatiku (piemēram, meklēt un analizēt īpašības vārdus vai pamatot pieturzīmju lietojumu) ir augstāka.

Lai gan kvantitatīvie dati rāda, ka skolotāji un skolēni augstu novērtē reālās situācijās sastopamu tekstu iekļaušanu mācību stundās, stundu vērojumi ataino, ka tajās dominē daiļliteratūras teksti.

Skolēni labās prakses piemērus saista ar:

- › sarunām par viņiem saistošiem tekstiem, tajās atvēlot laiku gan izveides principu (valodas līdzekļu un struktūras) analīzei, gan arī personisko viedokļu izteikšanai par saturu (svarīgiem tematiem skolēnu un sabiedrības dzīvē);
- › jaunāko ziņu no televīzijas un tīmekļa iekļaušanu mācību darbā, jo tas attīsta prasmi diskutēt par aktualitātēm un saista mācību vielu ar reālo dzīvi (konkrētām situācijām un notikumiem pasaulē);
- › iespēju izvēlēties tekstus (žurnālu rakstus, grāmatas), ko patstāvīgi lasīt mājās un ar ko strādāt mācību stundā (analizēt, prezentēt);
- › kopīgi skatītiem multimodāliem tekstiem (videosižetiem, filmām), kas ļauj redzēt, kā cilvēki lieto valodu darbībā un kādus neverbālos līdzekļus viņi papildus izmanto;
- › starpdisciplināriem risinājumiem, piemēram, darbu ar dziesmām, kuru pamatā ir latviešu dzejnieku darbi.

Var apgalvot, ka skolēnu personības (pieredzes, interešu, ieradumu) respektēšana palīdz sasniegt paredzamos mācību darba rezultātus daudz veiksmīgāk.

KĀ IZVĒLĒTIES UN IEKĻAUT TEKSTUS MĀCĪBU PROCESĀ?

- ▶ Pirms katra gramatiskā temata (piemēram, „Apstākļa vārdi”), valodas funkcijas (piemēram, „Kā izteikt noliegumu”) vai neliela projekta darba (piemēram, „Mājavārdi mūsu pagastā”) vienmēr izvēlieties tekstus, kas ir kontekstuāli saistīti, bet atšķirīgi pēc žanra. Piemēram, apstākļa vārdus var mācīt tematā „Ginesa rekordi”, nolieguma izteikšanu – „Likumi un pārkāpumi”, mājavārdus – „Vārdu došanas tradīcijas”, iekļaujot tematiem pakārtotus populārzinātniskus rakstus, intervijas, nolikumus, teikas, dzejoļus, apkārtējās vides tekstus, statistikas datus, vārdnīcas u. tml.
- ▶ Sekojiet līdzi jaunākajiem pētījumiem latviešu valodniecībā un izvērtējiet iespēju iekļaut atsevišķas publikācijas vai to fragmentus mācību procesā (īpaši vidusskolas posmā).
- ▶ Konsultējieties ar citu mācību priekšmetu skolotājiem par iespēju atsevišķos tematos iekļaut tekstus no viņu mācību priekšmetu materiāliem vai to apguvei noderīgus tekstus.
- ▶ Iekļaujiet mācību stundās tekstus par aktuāliem notikumiem, jaunāko literatūru un tekstus, kas atspoguļo reālas mūsdienu komunikācijas situācijas.
- ▶ Nebaidieties uzticēt skolēniem tekstu izvēli atsevišķa temata apguvei, mācību stundai vai mājasdarbiem. Lūdziet pamatot tekstu izvēli un nenosodiet to, bet galvenais – ļaujiet skolēniem strādāt ar pašu izvēlētiem tekstiem.
- ▶ Rosiniet skolēnus patstāvīgos darbus (tostarp zinātniski pētnieciskos darbus) izstrādāt par tekstiem, kas ir saistīti ar viņu ikdienas pieredzi (vides tekstiem, ierakstiem sociālajos medijos, tulkoto literatūru u. c.).
- ▶ Pievērsiet uzmanību, kā skolēni lasa tekstus, un runājiet ar skolēniem par stratēģijām, kas var palīdzēt viņiem saprast tekstu un atcerēties būtisku informāciju.
- ▶ Darbā ar tekstu neaprobežojieties tikai ar gramatisko formu analīzi vai pieturzīmju lietojuma skaidrojumu, paredziet laiku sarunai par teksta saturu, tā ticamību un iedarbību uz lasītāju.
- ▶ Rosiniet skolēnus veidot savus tekstus mācību vielas apguvei, mācību procesa paškontrolei un izvērtēšanai (multimodālas prezentācijas, atgādnēs, kopīgs emuārs vai saruna *WhatsApp*).

“

Bija Ziedonis un 8. klase. Atveram grāmatu un tūlīt lasīsim dzejoli „Stūre”. Bet viņi saka: „Skolotāj, tas taču ir „Carnival Youth.” Es: „Kas tas ir?” Liekam „YouTube” un klausāmies. Jā, Kaupera dēli, viss labi. Un viena meitene saka, ka nevar lasīt, iedziļināties dzejolī, jo visu laiku dziesma galvā skan. Es biju ļoti pateicīga par to, kādu virzienu stunda ieguva, ka viņi pievilka mūsdienu. Bet viņiem bija pārsteigums, ka tas ir Ziedonis, un tad jau tas ir jāpalasa, ja jau grupa „Carnival Youth” sacer dziesmas ar Ziedoņa tekstiem.

(LAT1 skolotāja, Liepāja)

”

“

Ir ļoti interesanti skatīties vecās filmas latviešu valodā, dažreiz tu nesaproti, ko viņi runā, tu saproti daļēji, bet ir interesanti, kā iepriekš viss bija iekārtots Latvijā. Un būtībā filmas latviešu valodā ir latviešu rakstnieku filmas, un darbība notiek Latvijā, Latvijas teritorijā. Ir ļoti interesanti paskatīties uz pagātņi, ko visi redzēja, kā viņi jutās, tāpēc paldies skolotājam, ka viņa mums rāda filmas latviešu literatūrā.

(LAT2 skolēns, Daugavpils, tulkots no krievu val.)

”

Latviešu valodas aģentūras projektā „Attieksme pret latviešu valodu un tās mācību procesu” (2017–2020) ir izstrādāti 15 bukleti. Projekta mērķis bija noskaidrot skolēnu un skolotāju attieksmi pret latviešu valodas mācīšanos/mācīšanu un faktoros, kas ietekmē šo attieksmi. Pētījuma konceptuālo modeli skatīt 2. attēlā.

KĀ ŠIE MATERIĀLI IR IZSTRĀDĀTI?

Bukletos ir atspoguļots projekta rezultātu kopsavilkums. Dati ir iegūti trijos veidos:

- 1 anketējot 333 skolēnus no 8. klases līdz 12. klasei (LAT1 un LAT2) un 65 latviešu valodas skolotājus 14 skolās sešās pilsētās visos Latvijas reģionos;
- 2 astoņās fokusgrupu diskusijās četrās pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā) LAT1 un LAT2 skolās;
- 3 46 LAT1 un LAT2 mācību stundu vērojumos sešās Latvijas pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā, Valmierā, Jelgavā).

PAR KĀDĀM TĒMĀM IR ŠIE BUKLETI?

Bukleti ir par valodas mācīšanos un aptver četrus tematiskos lokus – jautājumus, kas ir saistīti ar skolēnu, ar mācību stundu, ar skolu un ar kontekstu kopumā. Pilns tēmu loks ir ilustrēts 1. attēlā.

KUR VAR IEGŪT VAIRĀK INFORMĀCIJAS PAR PĒTĪJUMU?

Informāciju par pētījumu var iegūt Latviešu valodas aģentūras tīmekļvietnē

<https://valoda.lv/petijumi/sociolingvistika/>

vai sazinoties ar pētījuma un šo bukletu autoriem:

- ✉ sanita.lazdina@rta.lv
- ✉ gunta.klava@valoda.lv
- ✉ vineta.vaivade@valoda.lv
- ✉ solvita.poseiko@gmail.com
- ✉ mikelis.grivins@gmail.com